

"לבנינה של תורה"

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי ראש הישיבה - הרב ברוך ויזר

וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרַתְךָ

"עלינו לכוון בברכה זו כי ההתחלה היא מאת הא-לוה ... כך היה הא-לוה יתברך המתעורר והממהר להוציאנו ממצרים למען נהיה לו לצבא והוא יהיה לנו למלך, כדבר הא-לוה: "אני ה' א-להיכם"⁴ המוציא אתכם מארץ מצרים להציל אתכם לא-להים".

הכוזרי מלמד אותנו לשים לב למילות ברכת 'אהבת עולם', אותה אנו מברכים בכל יום. מתוך המילים "אהבת עולם אהבתנו" מגיע כל המשכה הגדול של ברכה זו. "ההתחלה היא מאת הא-לוה", ההתחלה היא בבחירה הגדולה בעם ישראל. השולחן ערוך פסק הלכה למעשה⁵, שבתנאים מסויימים ניתן לצאת ידי חובת ברכת התורה בברכת 'אהבת עולם'⁶. רעיונותיה של ברכת התורה נמצאים בברכת אהבת עולם, והיא עוסקת בבחירת ישראל. "אהבת עולם אהבתנו ה' א-להינו".

סיום הברכה גם הוא עוסק באותה אהבה עליונה שממנה מייחדים אנו את שם ה'. אך ליבה של הברכה היא בקשה עליונה שגדולי ישראל בוכים בעת אמירתה (לוואי ונרגיש הרגשה כזו, שניתן לזכות לה אם מודעים לדברים): "וְתָן בְּלִבְנוּ בִּינָה לְהַבִּין, לְהַשְׁפִּיל, לְשַׁמֵּעַ, לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד ... וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרַתְךָ". זוהי התפילה, זוהי הבקשה שמקופלת בתוככי אותה ברכה, "אהבת עולם אהבתנו".

בשבוע שעבר עסקנו בברכת התורה "ברוך אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרַתּוֹ".

היחס הנכון אל התורה הוא על פי ברכתה. נתינת התורה אל ישראל, באה מתוך ההבנה המובלטת בברכה: "אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרַתּוֹ". בחירת הקב"ה בעם ישראל היא שהביאה את נתינת התורה. כאשר לא בירכו בתורה תחילה, היינו שלא נגשו אל התורה בצורה הנכונה, אבדה הארץ. ירמיהו הנביא שואל, על מה אבדה הארץ? משיב הקב"ה: "על עוזבם את תורת...", ומסבירה הגמ' בנדרים¹: "אמר רב יהודה, אמר רב, שאין מברכין בתורה תחלה".

מהות החיבור בין הקב"ה לעם ישראל, טבוע בכנסת ישראל. ומהות חיבור זו, מתגלית בתורה. כדברי הזוהר הקדוש ש'ישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא - חד הוּ'².

אהבת עולם אהבתנו:

מורנו ורבנו, הרב צבי יהודה, היה מזרז פעמים רבות על לימוד ספר הכוזרי, והיה מצוטט את לשון הגאון מוילנא, הגר"א, שאומר שיש ללמוד ספר הכוזרי שהוא "קדוש וטהור, ועיקרי אמונת ישראל ותורה תלויים בו".

הכוזרי דן בדבר יסודי מאוד השייך לענייננו. במאמר שני³ מבאר הכוזרי שהעניין הא-לוהי דבק באברהם אבינו ודבק בעם ישראל שיצא ממנו. הבחירה הזו בנו, היא אהבת ה' לישראל, "ועליה אנו מודים ומשבחים בברכת אהבת עולם אהבתנו".

⁴ תשובת של שני פסוקים. הרישא מוזכרת פעמים רבות במקרא בהקשר זה. בין היתר בספר במדבר פרק ט"ו, פס' מ"א. והסיפא איתא בספר ויקרא פרק כ"ב, פס' ל"ג.

⁵ אורח חיים סימן מ"ז, סעיף ז'.

⁶ או בנוסחים אחרים: 'אהבה רבה'.

¹ דף פ"א ע"א.

² מקור הדברים הוא בזוהר ויקרא דף ע"ג ע"א. ולשונו המדוייקת שם: "תלת דרגין אינון מתקשרין דא גדא, קודשא בריך הוא, אורייתא, וישראל".
³ סעיף נ'.

הגמ' בברכות מבאר מהי ברכת התורה לישראל⁷:

"אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה' נותן התורה. אמר רב המנונא זו היא מעולה שבברכות".

מדוע היא המעולה שבברכות? מפרש רש"י:

"לפי שיש בה הודאה למקום וקילוס לתורה ולישראל".

כולנו יודעים את הדברים, לפחות מן השפה ולחוץ, אך צריך להתרגל לשום ליבנו מה אנחנו מברכים ועל מה אנחנו מודים. ברכה זו מלמדת אותנו להכיר את עניינה של התורה ואת עניינו של עם ישראל. גם בזמן החורבן בירכו את ברכת התורה. אולי הם בירכו אותה באופן מילולי, כמו שביארנו שבוע שעבר, אך הם לא התחברו, הם לא כיוונו לעניינה של הברכה, הם לא הסתכלו על עניינה של התורה מתוך הראייה שמחנכת אותנו ברכה זו. התורה היא נשמת האומה של עם ישראל. המהות, התוכן של האומה ועניינו של עם ישראל הוא לגלות את מהותו בעולם, לגלות את התורה בעולם ולהוציא מן הכח אל הפועל את נשמת האומה שהיא לימוד התורה.

נעמיק בדברים קצת יותר.

עמ"י, התורה והקב"ה חד הם:

המהר"ל בספרו 'תפארת ישראל'⁸, מבאר את דברי הירושלמי בתענית⁹ שזה לשונו:

"הלוחות היו אורכן ששה טפחים ורחבן שלשה והיה משה תפוש בטפחיים והקב"ה בטפחיים וטפחיים ריוח באמצע".

מהו הפשט בדבר הזה שיש לוחות ששה טפחים, שניים אצל הקב"ה שניים אצל משה ושניים ריקים וחלקים באמצע?

מסביר המהר"ל:

"יש לפרש, כי התורה היא החבור בין השם יתברך שהשפיע התורה, ובין האדם, הוא המקבל את התורה. ולכך אמר כי השם יתברך היה תופס בשני טפחים עליונים, ומשה¹⁰ המקבל היה תופס בשני טפחים התחתונים. ואמר כי שני טפחים חלק. ואותם שני טפחים חלק שותפים בהם השם יתברך הנותן, והאדם המקבל¹¹. ודבר זה מורה החבור הגמור שיש אל האדם עם השם יתברך על ידי התורה".

אלו הם הדברים שאמרנו וחזרנו עליהם פעמים רבות. ששה טפחים הללו, הם "ישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא - חד הוא".

הבו גודל לא-לקנו:

הדברים כל כך עמוקים אבל כל כך פשוטים. כל כך פשוטים כי בורא עולם ברא אדם שהוא מובחר היצורים בבריאה. ובורא עולם יצר אומה שהיא הנבחרת שבאומות העולם. כימין החמישי העולה מדברי הכוזרי¹² הלא זה אנחנו, האומה הישראלית. והוא שאמר ישעיהו הנביא¹³: "עם-זו יצרת יי יתהלת יספרו".

מה פשר פסוק זה?

הרד"ק על פסוק זה מפרש: "עם זו יצרת לי - יצרת להיות לי לעם והם יספרו תהלתי על הניסים שאעשה להם בהוציא אותם מהגלות". יש פה יצירה א-לקית, יצירת עם.

אבל אולי אפשר לומר דבר יותר עמוק. "עם זו יצרת לי תהלת יספרו", מי היא אותה תהילה? פעמים רבות היה מדבר רב אברום שפירא זצ"ל על 'תהילות ה' שזו התורה. 'תהילתי זו התורה. יצרת יצירה מיוחדת שמגלה את הקב"ה בעולם, שמגלה את התורה בעולם. זהו עניינו של עמ"י מאברהם אבינו שהזכרנו בכוזרי, ההולך וקורא בשם

¹⁰ משה הוא בחינת עם ישראל. משה שקול כנגד כלל ישראל. -מובא במכילתא ובמדרשים במסי' מקומות.

¹¹ הלא הוא עם ישראל.

¹² ראה כוזרי מאמר ראשון, אות צ"ה.

¹³ פרק מ"ג, פסי כ"א.

⁷ דף י"א ע"ב.

⁸ פרק מ"ח.

⁹ פרק ד' ריש הלכה ה'.

ספיקות. מתוך השייכות הפנימית אל הכלל שממנו שאבו הם את נשמתם וכוחם.

עמלינו בתורה הוא מכח השייכות הזו אל כנסת ישראל, אל נשמת האומה. אל מהותה של כנסת ישראל שכולה קודש, כולה גילוי ה' בעולם, על כל המרכיבים שמרכיבים את עם ישראל. כולם שייכים אל המכלול הענק הזה של גילוי אור ה' בעולם. גם אם הפרטים המעשיים שלהם לא תואמים אל הדרך הכללית הזאת, 'מי שלא הוציא את עצמו מן הכלל', שייך אל עם ישראל.

מכח זה עומד עם ישראל למרגלות הר סיני, ומקבל תפקיד נצח לגלות את הקדושה העליונה הזו ע"י התורה שאנחנו לומדים. התורה שאנו משתדלים להיות מחוברים אליה בכל רגע ורגע מן היממה. התורה שאנו מקיימים מצוותיה, שהיא תכלית חיינו, ואנחנו רוצים ומשתדלים שתהיה כך, וכל אחד ואחד מאיתנו מכוון בהתאם אליה את כל חיו. אשרינו שאנו לומדים תורה מתוך המבט הגדול הזה. אשרי חלקנו ש-ה' בחר בנו. כדברי בעל אור החיים הקדוש¹⁷: "אשרי עולם שאומה זו בתוכו".

ה' בעולם. ושם ה' זו התורה. "כִּי שָׁם הָיָה אֶקְרָא הָבו גִּדְלֵי לֹא-לְהִקְעוּ", אומר המהרש"א על הגמ' בברכות¹⁴: "מצאתי כתוב דהכי משמע ליה ברכת התורה כי שם ה' אקרא, דהיינו כשאני קורא בתורה שהיא כולה שמות של הקב"ה שכל התורה באותיותיה היא שמותיו של הקב"ה כדאיתא במדרשות". ע"י התורה נעשה גילוי ה' בעולם, והתורה עצמה היא נשמת ישראל. כשמתבוננים מתוך המבט הזה, זוכים להבין יותר בעומק מהו עניינו של עם ישראל. נשמה כללית שכולה מציאות רוחנית של תורה ושכינה בעולם. זוהי מהותו של עם ישראל.

כלל ופרט וכלל:

ידועים דברי בעל אור החיים הקדוש¹⁵ הכותב: "השכינה שהיא בחינת כנסת ישראל". הם הם הדברים ומתוך ראייה זו נגזר היחס אל היחיד בעם ישראל.

ביאורות ישראל¹⁶ מתייחס הרב זצ"ל לזיקה של כנסת ישראל אל היחידים. וכותב שם:

"הנשמה של היחידים נשאבת ממקור חי העולמים באוצר הכלל, והכלל נותן נשמה ליחידים".

הנשמה של היחידים שואבת מנשמת ה' ממקור חי העולמים שהיא נשמתו של עם ישראל, "והכלל נותן נשמה ליחידים". בדרך כלל תופסים אנחנו שהפריטים מרכיבים את הכלל. אחד ועוד אחד ויש מניין, יש כלל, יש שיעור, יש ישיבה. לא כך הם פני הדברים בעם ישראל, ומן הסתם זו אינה מובנה האמיתי של ישיבה. ישיבה עניינה לגלות את אורו של עם ישראל, אור התורה. מלמדינו הרב זצ"ל כאן שהפרט בעם ישראל שואב את כוחו מנשמת הכלל. בדיוק הפוך ממה שתופסים. זהו סוד העניין שמצאנו בהסטוריה הקצרה של מדינת ישראל ומן הסתם גם בדורות קודמים יותר. חיילים, יהודים שלא יודעים מהי יהדות, לא מבינים כלל את עניינו של עם ישראל, מוכנים למסור את נפשם, ואף מסרו את נפשם, בלב שלם על המושג הזה ששמו עם ישראל ללא שום

¹⁴ דף כ"א ע"א, חידושי הלכות ד"ה מנין לברכת התורה.

¹⁵ ספר ויקרא פרק ו', פס' ל"ז.

¹⁶ פרק ב', סעיף ג'.

¹⁷ ספר שמות פרק י"ט, פס' ז'.